

Mamy wšeho dosć?

**Jezus Chrystus praji:
Ja sym přišoť,
zo bychu žiwjenje a wšeho dosć měli.
(Jan 10,10)**

Džowka woprašo so mačerje, prjedy hač wotjědže na nakupowanje: „Dyrbju něšto wot pjekarja abo řeznika sobu přinjesć?“ Mać wotmołwi: „Ně, to njeje trjeba, ja mam wšeho dosć.“ Derje temu, kiž ma swój wšedny chléb, kiž njetrjeba hłódný być.

Materielnje dže so nam w Němskej jara derje. Hišće ženje njeběše kraj tak bohaty kaž w našim času. Nimale kóždy móže spokojom być z tym, štož ma. A tola su ludžo njespokojom. Jenož zředka je slyšeć džakownosć za to, zo mamy na materielnym polu wšeho dosć. Snadž nas pohnuje přirunanje z chudšimi krajemi k džakownosći.

Ludžo pytaja strowotu. Stotki a miliardy eurow so wudaja za to, zo bychu so nawróćili čelne mocy a dušine derjeměće. Mamy my strowoty dosć? Jezus je pomhať. Džensa pomhaja lékarjo a cyły mediciniski aparat, zo bychu ludžo strowoty dosć měli. Ale su tež pady, hdyž budžemy dyrbjec z choroscěmi a boloscěmi žiwi być, hdžež njeje pomoc móžna. Derje nam, hdyž ni mamy ze strowotu žanu nuzu.

Ludžo pytaja zabawu, zo bychu wupjelnili wšednu prózdnotu. Telewizor přinje trochu wotměny, ale hustodosć su wusyťanja na niskim niwowje. Jědź a piće, starosć wo strowotu a wječor rjane wusyťanje w telewizoru – je to zmysł našeho zemskeho byća? Je z tajkim žiwjenjom měnjene, štož je Jezus wopisať ze słowami „zo bychu žiwjenje a wšeho dosć měli“?

Što přinje nam Chrystus, hdyž wón praji, zo da nam žiwjenje a wšeho dosć? Wotmołwu namakamy w 10. stawje scěnja Jana, z kotrehož je hrono wzate. Jezus Chrystus rozpomina wo sebi jako dobrým pastyrju, kotryž stara so wo cyrobu za wowcy a škita stadło před nadpadami wjelkow. Pastyr pyta zhubjene wowcy a je njese wróćo k stadłu. Haj, wón wostaji swoje žiwjenje za wowcy.

Jezus Chrystus woprjuje so za hrěchi swěta. Wón wodawa nam winy, zo bychmy namakali měř w swojej duši. Kóždy, kiž je jónu w svojim žiwjenju nazhoniť, kak jara móžeš so za swoje hrěchi hańbować, kak jara nječiste swědomje pali, a kiž je sam hižo chcyť wjele woprować, zo by so wina zhubiła, tón wě, kak rjane a kak nuzne je wodawanje hrěchow a kak wuchadźa z nazhonjenja Božeje hnady wulki nutřkowny měř.

Jezus Chrystus dawa našemu žiwjenju wusměrjenje na to, štož je woprawdže

dostojne a hódne. Mnohim so to noche wěrić a woni tehodla wšo móžne wupruwuja, jenož zo njebychu so trjebali rozestajec z Jezusowymi idejemi. Cyzy chléb je jim kaž duchowna caťa. Štó pak chcyť chutnje něšto prajić přećiwu Jezusowemu programej, přećiwu žiwjenju we wěry, w lubosći a w nadžiji?

Njedawno řečach w přédowanju wo Mari Simonowej, Serbowce z Dobruše pola Budyšina, kiž běše so tam před wjace hač 150 lětami narodžiła. Wona běše so do Drježdžan wudała. Jeje wulki skutk běše pomoc za wójnskich zranjenych, wo kotrychž so tehdy lédma štó staraše. Wona staraše so wo lékarsku pomoc w lěhwach za jatych a domtransporty z tehdyšich bitwišćow. Mjenowachu ju „jandžel jatych“. Džowka Michałskeje wosady skutkowaše w svojim času podobnje kaž po njej Elsa Brändström w Sibirskej abo mać Tereza w Kalkutće. Marja Simonowa njeběše žiwa w tajkim derjeměću, kaž my je mamy. Ale tola běše to „žiwjenje a wšeho dosć“.

Njedawno mje žona narěča, kak jara běše ju tele přédowanje hnuť. Kak sej tajku žonu waži, kiž je z cyle jednorych poměrow pochadźała, a kiž je křesćanstwo žiwa byla w słowje a w skutku. Přeprošenje dže tež na nas, zo bychmy žiwi byli pod Jezusom Chrystom a wot njeho dóstali „žiwjenje a wšeho dosć“. **Jan Malink**

Bože słowo trjebamy, smy je dóstali a mamy je dale dać

60. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 1. a 2. julija w tysacletnym Hodźiju

Sobotu: wopyt biskopow

Nimale 60 hosći – předewšěm Serbow, ale tež někotrych Němcow – móžeše předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa Měrčin Wirth sobotu, 1. julija, popołdnu w Hodźijskim Božim domje swj. Pětra a Pawoła k zahajenju cyrkwinskeho dnja witać. Wón pokaza na to, zo so po lětach 1953, 1970 a 1988 hižo štwórtý raz tu schadźujemy. Lětuši tysacletny jubilej Hodźija je znowa přičina, so bohateho Božeho žohnowanja dopomnić, kiž je z tuteje wosady do Serbow wušło. Wosebje powita M. Wirth sakskeho biskopa Jochena Bohla, Zhorjelskeho regionalneho biskopa Hansa-Wilhelma Pietza a Hodźijskeho wjesnjanostu Petera Beera. Hesło cyrkwinskeho dnja „Su twoje słowo zachowali“ (Jan 17,6) rozloží sup. Jan Malink w krótkej nutrnosći, kotruž zakonči z modlitwu wo zdźerženje serbskeho luda. Zhromadženych postrowi wosadny farar dr. Rüdiger Laue, pokazuju na to, kak škoda je, zo je serbstwo w Hodźijskej wosadze zašto. Zornjatko nadźije na nowy započatk widzi wón w Myšečanskej WITAJ-pěstowarni.

Z cyrkwyje podachu so wšitcy do wosadneho domu při farje. Po kofeju – wutrobny džak za to Hodźijskim wosadnym! – woteńdžechu džěci na zabawu z Budyskim klankarjom Měrčinom Krawcom. K dorosćenym porěča najprjedy skrótka regionalny biskop Pietz. Wón podžakowa so za přeprašenje a zo smě přeni kroć w tutej serbskej zhromadnosći mjez nami być. Po-

cháju so na hesło cyrkwinskeho dnja wón zwurazni, zo chowatej so w nim dvě jenak wažnej mysli: My zachowamy słowo – a słowo zachowa nas, a to hižo nětko w časnym žiwjenju w našej řeči a kulturje a dale tež we wěčnosći.

Temje „Korjenje a rozmach“ (Wurzeln und Aufbruch) wěnowaše so potom biskop Bohl w swojim poľhodžinskim přednošku. Wón pokaza na to, zo dyrbyeše sej čłowjstwo w swojich stawiznach stajnje swój puć mjez starym a nowym namakać. Džensniši čłowjek pak je wosebje wužadany, dokelž steji pod sylnym čišćom spěšnosće a mobilnosće moderneho časa, kaž jón čłowjstwo w tajkej měrje hišće ženje dožiwiło njeje. Pod tutymi wuměnjajemi je čězko stare namrěte řeče, naľožki, tradicije a žiwjenske wašnja wobchowac. Njemůžeme pak po wašnju Amish People w Americe modernemu časej wučeknyć a wšo nowe wotpokazać. Jako křescenjo kaž tež jako Němcy resp. Serbja dyrbimy spytać woboje zjednočić: z džakom a čescownosću sej swoje korjenje wažić a je hajić, z dōbom pak w krutej dowěrje do Boha nastupić nowe puće a zmužiće po nich kročić.

W diskusiji zwurazni synodala Handrij Wirth, zo mamy jako křescenjo a Serbja předewšěm skromni być. Sup. Malink pokaza na něhdyšeho Hodźijskeho fararja Imiša, kiž je cyle w zmysle přednoška biskopa Bohla z dōbom konserwatiwnje a inowatiwnje skutkowať. Žurnalist Andreas Kirschke zloží kedžbnosć na něčišu

Sobotniši přednošowar biskop Jochen Bohl z Drježdžan

serbsku problematiku, prašejo so biskopa Bohla za přichodom serbskeho cyrkwinskeho džěła a na kotre wašnje krajna cyrkej tute podpěruje. Biskop Bohl na to zwurazni, zo je sakska cyrkej džakowna za ewangelskich Serbow a zo chce jich nadal po swojich mocach podpěrować. Sup. Malink doda, zo je sakska cyrkej w běhu stawiznow stajnje bóle hač wšitke druge cyrkwyje Serbow spěchowata. Hladajo do přichoda biskop Bohl zwěsći, zo je w Němcach kaž Serbach zastaranje sakskich wosadow za přichodne něhdže sydom lět zawěscene. A tež do dalšeho přichoda budu so puće namakać, hdyž wostanje cyrkej swojemu najwažnišemu nadawkej, připowědanju Chrystusa, swěrna. Z přikleskom a kwěcelom so zhromadzeni biskopej Bohlej za jeho wuwjedženja džakowachu.

T.M.

Njedželu: kemše a pomnik

„Bóh je při nas tudy“ – z tuty kěrľušom zahajichu so w Hodźijskej cyrkwi njedželske swjedženske kemše z Božim wotkazanjom, kotrež měješe sup. Malink. Wosadny pozawnowy chór je dostojnje wobrubí, Serbski rozhtós je kaž kōžde lěto přenjese. Tōjšto ewangelskich Serbow bě na Božu službu přichwatať, ale tež katolscy bratřa a němcy wosadni běchu mjez nami. Za najmjeńšich wotměchu so džěćace kemše z Gabrielu Gruhlowej.

Hrono cyrkwinskeho dnja „Su twoje słowo zachowali“ bě z dōbom tekst předowanja. Sup. Malink wuzběhny, zo trjebamy Bože słowo. Wšitko je w našim swěće ⇨

Zhorjelski regionalny biskop Hans-Wilhelm Pietz, sakski biskop Jochen Bohl a Serbski superintendent Jan Malink (wotľewa) sobotu popołdnu w rozmatľwe na farskej zahradze w Hodźiju

Z postrowow serbskemu cyrkwinskemu dnjej

Waženi a lubi přečeljo, přijimujće wote mnje z Kralup wutrobny postrow a wjele dopomnjenkow. Před někotrymi dnjami smój z bratrom Mirkom Hloušekom spominałoj na předchadźace serbske cyrkwinske dny. A hižo je tu jubilejny 60. w Hodźiju. Přejemoj wam všem radostny dzeń a přítomnosť swjateho Ducha! Raduju so přez waše bohate skutkowanje, kotřež scěhuju w měsacniku PB, a stajnje wažu sej jeho wysoku kwalitu. Je zhotowjeny profesionalnje a z lubosću! Sčeletaj mi jón br. Helmut Gros a Pawoł Rota a ja jón tež zaso dale dawam. Bohu džak za to.

Přeco wjace ludźi zložuje so na pomoc a na přečelstwo mócných teho swěta, ale woprawdźita pomoc a nadźija je w Božich rukach. A my dyrbymy přinošować z pilnosću a z lubosću!

Bratrowsce was wšěch strowi

Josef Mach, Kralupy (CZ)

Lube sotsi a bratsi, lube kšescijany w Górnej Łužicy,

k vašemu lětosnemu cerkwinemu dnju wutšobne postrowy a Bože žognowanje z Dolnje Łužyce waš

Siegfried Malk ze Smogorjowa

Lube sotry a lubi bratřa w Knjezu,

džensa je wosebity dzeń za w Němskej bydlačych Serbow ewangelskeje konfesije: dzeń radosće, džakowanja a zhromadnosće we wěrje. Wjeselu so, zo sym sej sem k wam dojeć móhl – z wukraja, ze susodneje Pólskeje, jako ewangelski farar w Žarach, tym, kaž so praji, hłownym měsće pólskeje Łužicy. Strowju was w mjenje našich wosadnych a w mjenje Wrocławského biskopa Ryszarda Bogusza.

Džensniši cyrkwinski dzeń steji pod hesłom „Su twoje słowo zachowali“. Z tutej słowow Jezusa svojim wučomnikam – kiž tworjachu tehdy w Palestinjce drobnu mjeńšinu – je dwoje wuslyšeć. Na jedneje stronje chwalba a připóznace, zo su woni (nic či tamni) słowo zachowali. Na druhim boku je to tež napominanje: Su drje słowo zachowali, ale nic, dokelž su mjeńšina, ale dokelž běchu z Chrystusom. Žana mjeńšina njeje kmańša hač druha. Žane Bože slubjenje plaći nam bóle hač tym, kiž tworja wjetšinu. My tež njejsmy či wuzwoleni, dokelž smy mali, ale dokelž je nas Knjez – kaž wšitkich druhich tež – lubował.

W tutym zmysle budźće dale Knjezej poručeni.

Andrzej Dębski, farar w Žarach (PL)

Na njedźelnjich kemšach w Hodźljskim Božim domje

⇒ móžne, ale ludžo su njewěsći. Njewědža, što je směr žiwjenja. Swět trjeba kaznje, Bože kaznje. A swět trjeba Bože słowo, ewangelij, trošt a wumóženje. Smy Bože słowo dostali. Hodźijska cyrkej nas na to dopomina. Před 1000 lětami so Hodźij přeni raz naspomni. Tu založi biskop Beno cyrkej a wozjewješe Bože słowo w serbskej rěči. Před 400 lětami předowaše w Hodźiju Wjaclaw Worjeh-Warichius. Wón tu založi šulu a wuda přenju čiščanu hornoserbsku knihu – Bože kaznje w Lutherowym Małym katechizmje. A před wjac hač 100 lětami skutkowaše na městnje Jaroměr Hendrich Imiš. Wón wuda serbske předowanja a kublaše serbski duchowny dorost. Jemu poboku steješe mandželska Mila Imišowa. Mnozy dalši su nam Bože słowo přinjesli. Wone je naš duchowny fundament. Bože słowo

trjebamy, smy je dostali a mamy je dale dać.

Po kemšach postrowi zhromadženych farar Dębski z ewangelskeje wosady ze Žarow, móhtrjec stolicy pólskeje Łužicy. Za wšitkich zajimowanych poda wosadny farar dr. Laue wujasnjenja k Hodźijskej cyrkwini. Najstarši džěl wěže pochadza z časa wokoło 1180. Kedžbnosć budži moderne nutřkowne wuhotowanje z lěta 1981, stworjene wot Friedricha Pressa na temu misionstwo. W srjedžišću cyrkwje steji woltar. Wón dopomina po formje na templ a ze swojej žoltočerwjenej barbu na woheń. Woltar hodži so suwać a tež ławki, kotřež steja w polkruhu před woltarjom, móža so hinak zestajeć. Tak móže wosada svoju cyrkej za wšelakore skladnosće kaž na přikład tež za wosadne swjedenje wužiwać. ⇨

Slepjanki při nowym pomniku za fararja Wjaclawa Worjeha-Warichiusa při južnym zachodźe Hodźljskeje cyrkwje

⇒ W připołdnejšej přestawce zhromaždžichu so wobdžělnicy cyrkwinskeho dnja na žurli hosćenca „K jelenjej“ a dachu sej najprjedy dobry wobjed slodžeć. Bjesada mjez lubymi znatymi słuša runje tak k cyrkwinskemu dnjej kaž zhromadne spěwanje woblubowanych serbskich spěwow.

Popołdński džěl zahaji so z woswjećenjom wopomjatneho kamjenja k česći Wjaclawa Worjecha při južnym zachodze do cyrkwe přez wosadneho fararja dr. Laue a sup. Malinka. Wón rjekny: „Kamjeń njech swědči wo skutkach za Bože słowo wčera, džensa a kóždy čas!“ Wo pomnik postarało je so Serbske ewangelske towarstwo, financielnje podpěrane wot Založby za serbski lud a Hodžijskeje wosady. Načisnyła je jón Trudla Malinkowa, stworiť je so wot kamjenječesarja Uwe Konjena z Budyšina. Zhromadźeni, mjez nimi nětko tež dalši serbscy hosćo, zaspěwachu serbsku hymnu „Rjana Łužica“ a podachu so potom na přednošk do cyrkwe.

Farar dr. Jens Buliš porěča k nam w serbskej a němskej rěči wo Wjaclawju Worjechu (1564–1618) a jeho času. Dotalne nastawki wo nim hódnoća předewšěm jeho rěčewědne wukony. Farar dr. Buliš pokaza na přikładze Wjaclawa Worjecha, kajka bě situacija fararja w času před 30lětněj wójnu, jeho wukubłanske, financne a swójbne položenje. Hdyž pohladamy na wjes w tehdyšim času, widžimy wulki swět w małym. Worjech narodži so w Hrodzišću, wopyta w Budyšinje gymnazij a dósta přikładne teologiske wukubtanje we Wittenbergu z jasnym lutherskim profilom.

Nowy pomnik za Hodžijskeho fararja Warichlusa (1564–1618), přeložerja Lutheroweho katechizma, přenjeje hornjoserbskeje knjihi
Foto: E. Sprigade

Farar dr. Jens Buliš přednošowaše wo fararju Warichlusu.

Wot 1587 bě najprjedy diakon w Hodžiju, wot 1589 farar. Ze 67 serbskimi wjeskami bě Hodžij tehdy jedna z najwjetšich wosadow Sakskeje. Z farskim kubłom bě Worjech hospodarsce poměrnje derje zastarany. Službne nadawki běchu mjez fararjom, diakonom a wučerjom rozdžělene. Zo njeby čeledź, kotraž služeše na so měnjacych městnach, na kemšach stajnje něšto druhe słyšała, přeloži Worjech Lutherowy Mały katechizm do serbsčiny a wuda jón 1595 z němskim paralelnym tekstom jako přenjeju hornjoserbsku čišćanu knihu.

Po přednošku postrowichu hosćo wobdžělnikow cyrkwinskeho dnja. Porěčachu tachantski farar a předsyda Towarstwa Cyrila a Metoda Wito Šćapan, swěrnaj hosćej cyrkwinski dnjow, předsyda Domowiny Jan Nuk a předsyda Maćicy Serbskeje dr. Měrćin Völkel, kaž tež Hodžijski wjesnanosta Peter Beer. Slepjanske kantorki zaspěwachu kěrlušej „Najrjeńši Jezu“ a „Pój, wutroba, a wjesel so“. Předsyda SET Měrćin Wirth přeprospy přitomnych na přichodny serbski cyrkwinski džěl klětu we Wojerecach. Z požohnowanjom a kěrlušom „Wulki Božo, chwalbu či“ zetkanje ewangelskich Serbow wuklinča:

Na nas z hnadu pohladaj,
zwarnuj, žohnuj swoje herbstwo.
Knježe, wodź naš lud a kraj,
zdžerž a škituj naše Serbstwo.
Nam přez wěru, pokutu
pomhaj k zbožnom žiwjenju.

Knježe, smil so nad nami,
přińdź k nam twoje žohnowanje;
budź po swojej dobroće
z nami znowa kóždy ranje.
Ty sy naša nadžija,
wostań při nas bjez kónca.

Marka Maćijowa

Waženi přećeljo!

Strowju jubilejne zeńdženje serbskeho cyrkwinskeho dnja w Hodžiju 2006, hdžež sym před lětami był při samsnym žohnowanym podawku hišće pod nawodnistwom superintendenta Gerharda Wirtha. Wulce wobžaruju, zo njemožu staroby dla hižo mjez wami być, kaž je temu w zašłosći prawidlownje było. Spominam tež na wuznamne wosobiny, kiž su z Hodžija wušli abo tam skutkowali.

Z wami w modlitwje zjednočeny

Miroslav Hloušek,

Vesec pod Kozákovem (CZ)

Lubi přećeljo,

na lětuši serbski cyrkwinski džěl bohužel njemožemy přijěć, mamy w tym času hižo zaplanowany dowol. To je nam žel, tola kaž so zda, chcedža naši přećeljo was rady wopytać. Budžemy na was w Hodžiju myslić a wjeselimo so snano bórže na zasowidženje.

Z wutrobnym postrowom

Hanuš Härtel, Praha (CZ)

Lubi bratřa a lube sotry,

džakujemy so wam za přeprošenje na lětuši cyrkwinski džěl do Hodžija. Hišće w předchadźacym dopisu wam pisach, zo so na zetkanje jara wjeselimo. Bywa to za nas přeco pozbudženje a trošt na droze wěry. Smy džakowni, zo smy so hižo móhli před wjele lětami zetkać a zeznać a zhromadnje z wami na droze wěry dožiwić radosće a starosće. Džakownje spominamy tež na tych, kotrychž žiwjenska droha je so hižo skončila. Nas je z mnohimi zwjazalo přećelstwo, ale tež wědomje, zo zhromadnje słušamy k jednemu Wótcej w njebjesach.

Zetkanje w zašłym lěće běše wosebje pozbudžowace z pućowanjom po přirodže (wjacore generacije) a tež wječor na statoku bě jara rjany a móhl so stać za mnohich z tajkej nadžijepołnej kročelu do přichoda. Wěmy wšak derje, zo přichod cyrkwe a nas ludži a čłowjstwa njeleži předewšěm w tym, što my činimo, ani nic w džěle dalšich generacijow, ale w tym, zo Knjez Jezus sam je z našim pastyrjom a Wótce njebjeski z našim wótcom a swjaty Duch tón, wot kotrehož mamy so wjesć a wusměrić.

Naša situacija je lětsa tajka, zo njebudžemy móc přijěć. Tak přežiwimo z wami lětuši jubilejny cyrkwinski džěl z pohladom na wobraz cyrkwe w Hodžiju w Pomhaj Böh, kotryž smy w tych dnjach dostali. Prosimy za zhromadženstwo w Hodžiju, ale tež za sebe a za ludži po cyłym swěće, zo słowo Bože zachowamy.

Knjez njech wostanje z nami wšěmi!
Jana Kličarowa, Václav Ptáček a Jarmila a Jaromír Strádalovi, Očelicy (CZ)

Žiwjenje z J. B.-Ć.

Jakubej Bartej-Ćišinskemu k 150. a Pětrej Malinkej k 75. posmjertnym narodninam

Luby Jakubje,

w šuli wobjednowachmy twoje twórby zas a zas. Ty so nam poruči jako patriot a wojowar za to serbske. Baseń „Lećće z časom!“ (ZŠC IV, 308) drje po jednotlivych słowach rozumjach, zwisk słowow w jich konstruowanych wobrazach mjenje. Tola pominacy, (po)hony, haj, z blakami hrožacy duktus so we mni rozlehnj bjeztoho, zo so jemu jako džěčo wuwinyć zamóh. Džensa wěm, zo mi tute wašnje njetyje. A kajka to móc słowow: „Lećće ...!“ móže woznamjenjeć postownje „Fliegt ...!“ wobrazliwje interpretowane „Laufft ...!“ abo wobchadnorěčnje „Rennt ...!“ Z tutej a wjele dalšími basnjemi sy posoł europskeho 20. lětsotka, jeho zdžela agresiwneje, haj militantneje mobilnosće, kaž so mi 60 lět po hrózbnej swětowej wójnje pokazuje w knize wo serbskich wojakach w němskim wójsku („Tež ja mějach zbožo“, LND 2005).

Sam wšak sy był čas žiwjenja powołanisce přećiwo swojej woli po puću. Na druhim boku sy po modze 2. połojcy 19. lětsotka pěstował genijowy kult, kiž bazowaše na předstajenju, zo steji wobdarjeni wumělc samotny přećiwo towaršnosći. Nichtó mi njerozumi, steju nade wšěm („... k sebi pozběhować spisacel / dyrbi lud ...“, ZŠC III, 74), moje žedžby so njespjelnja. Wjele wuwotakow, mało prašakow pyši twoje basnje.

Tutón džěl twojeho byća hodžeše so derje do socialistiskeje, hierarchisce strukturowaneje, indiwiduelne zamotwitosće a zamóžnosće jednotliwego čłowjeka podušaceje towaršnosće. Tehodla sy so jako narodowc pózdniše stawy dóstał. Sy był chcyjo nochcyjo rady citowany basnik wučerjow a citatydawar za debjenki w narečach politikarjow. Sy sonił wo Nobelowym myće, Twoje mjeno nět pyši hižo 60 lět najwyše dotěrowane myto w Serbach.

Čehodla sy sej poprawom wupytał přimjeno Ćišinski? Program, kiž njejsy spjelnil? Ně, sy tež pisał wjele basnjow, jemu wotpowědne – přirodne a lubosćinske basnje kaž tež idylisko-historizowace balady bychu byli wuzběranja hódne z wulkeje syły twojich nimala tysac basnjow.

Podobnje kaž Mina Witkojc wšak njejsy namakał nutrkownje wobstajny žiwjenski rytmus. Jedyn z wučekow bě ćí šematiska struktura a kruta rymo-rytmiska forma basnjow. Wosebje lubowaše ty sonet. Hdyž pak sej džensa wobhladaju na přikład twoje basniske spominanja na Zejlerja, Smolerja abo Mlónka (ZŠC IV, 292, 293, 296), da mi so zda, zo hižo jednotna basniska šema haći wopisowanje indiwidualnosće tutej wosobinow. Najlěpje je so ćí lmišowa skica w samsnej podobje

Jakub Bart-Ćišinski, katolski duchowny a serbski basnik Foto: archiv SN

radžiła (ZŠC IV, 295), najskerje dokelž staj byłoj bratraj po duchu abo po „wjazymje“, kaž so delnjoserbsce praji.

Hnujacy cyklus basnjow „W zymicy“ (ZŠC III, 137–158), kiž nasto krótko po smjerći nana (1895) a maćerje (1896), tebi drje najbližeje žony, pak pokazuje, zo sy był poŕny začuťow. Tam sy pisał, zo „dušu rozcychnuja njepokoje“ (ZŠC III, 148). Je to tež jenički cyklus, kotrehož basnje nadpisma nimaja. Wón je za mnje jedyn z twojich najwotewrjenišich – tam widžu a slyšu tebe, 40lětného, płaćak a prosyć („Maćerka, wzmi na klin mje; na klinje / twojim daj mi powodychnyć chwilu!“, ZŠC III, 148), stej ćí tola zrudoba a płać hewak hustodosć sprostnyłoj do narodneho patosa, do žalosćenja wo jednotnosći abo do wótrych słownych atakow.

Tutón twój cholerski duch je Pětr Malink, mój nan, dokumentował, jeho biografiske, duchowno-towaršnostne (swětne kaž cyrkwinske) a psychologiske pozadki wuslědžil, systematizował, řečnje zrozumliwje wujasnil a w podobje 14 zwjazkow Zhromadženych spisow Jakuba Bart-Ćišinskeho (ZŠC) serbskemu swětej předpołožil. My, jeho sydom džěćí, pisachmy sobu na ZŠC z tym, zo widžachmy nana džěń wote dnja sedžo za pisanskim blidom džěćáč. Dyrbjachmy sej ćicho (!) hrajkáč, zo njebychmy jeho mylili. Stuchach na nanowe zahorjene rozprawy, hdyž bě w archiwach zaso někajke listy namakał, widžach jeho hněw nad tym, zo chowa wěsty literarny wědomowc dokumenty. W impresu-mje zwjazkow so mjenuje nan jako zestajer, nad nim je stała wudawaćelska komisija. My pak wědžachmy, zo akribiske slědžerske a wudawaćelske džěło wukonja džěń wote dnja, nóc po nocy hłownje sam.

Ale wěš, sym ćí džakowna za to, zo dóstach přez tebe trjńjedželski prězdniński job pola nana. Za 200 hriwnow připomach zestajec wosobowy a městnosćowy

Pětr Malink, zestajer Zhromadženych spisow Ćišinskeho Foto: archiv Rozhlada

register, přečítawši nimala wšitko – basnje, dramatiku, prozu, publicistiku, listowanje. Tak so mi zdomom sposrědkowa časowo-estetiski panorama a wěsta přehladna znajomosć twojeho tworjenja.

Za swój wědomostny a metodiski wukon je sej chcył nan wudobyc wyši akademiski stopjeń. Promowowachmoj z nanom nimala w samsnym času na samsnej uniwersiće. Ale kajki rozdžěl po starobje a wukonu! Pawoł Nedo, člon promocijskeje komisije, tehdy namjetowaše, zo by so připóznał nanowy koncepceonelny a slědžersko-editoriski wukon jako habilitacija. Do toho pak wjetšina člonow komisije njezwoli – nan njebě stronjan, nawopak: wuznawacy křesćan. K temu přińdžechu drje profesionelne strachi a konkurency – tute socialistiske a čłowjeske pokorjenje nan njeprěžiwi. Přejara bě so mjeztym we wašnju žiwjenja tebi připodobnil. Syn ewangeliskeho duchowneho zdokonja swoje žiwjenje z 53 lětami kaž ty, katolski kaplan.

Tak dalko je so nan samo do tebe zamyslił, zo napisa na zakładze twojeho žiwjenja a skutkowanja džiwadłowu hru. Widžu přenjeho hrajerja hłowneje figury a soburežisera „Wotmołwy“ (1973), Bena Šrama, pola nas doma za blidom sedžo nanej swoju zahorjenosć wo rjeku přiwotajo. Z maćerju, kiž bě nam wšěm slódnj njedželnj wobjed nawariła, běchmy my džěćí jeho přeni publikum.

Pokład twojich słowow zwostanje, přez kotryž zhonimy wo čłowjeskim bėdženju a wojowanju na proze lětsotkow, wo njedopjelnjenj rozžatósćí začuťow a wo njesměrnej přichilnosćí k maćernej a nanowej serbskej řeči. Prošu wodaj, zo je mi Zejlerjowy duch mjeztym bliši, tola bjez twojeho basniskeho a myslenskeho uniwersuma njebych pisała tak, kaž nětko pisam.

W tutym wědženju strowi óe spisowacelska sotřička Lenka Christiana Piniekowa

Dr. phil. habil. Pawoł Wirth (11.8.1906 – 20.4.1946)

K 100. posmjertnym narodninam serbskeho wučerja a řečespytnika

Pawoł Wirth je drje džensa pola nas mało znaty, w słowjanskich krajach pak liči wón k wažnym wědomostnikom sorabistiki. Dnja 11. awgusta spominamy na jeho 100. narodniny.

Wón narodži so w Stróži pola Rakec jako štwórte džěčo bura Handrija Wirtha a jeho mandželskeje Hany rodž. Rjenčec. Moja mać, Marja zwud. Křižanowa, bě najstarša z Wirthech džěči. Hdyž kóždu njedželu džěd, wowka a jeju synojo z kuču do Rakec kemši přijědžechu, wězo tež k nam do fary zastupichu. Po zažnej smjerći naju nana přebywaše mać z mojej sotru Marthelku a ze mnu husćišo w Stróži. To bě za naju wjesoly, zbožowny čas. Běchu wšak tam bratřa maćerki: Korla (pozdžišo bur w Cokowje), Paul a Gerhard (pozdžišo farar w Njeswaćidle a serbski superintendent). Jenož mało lět starši dyžli ja, njeběchu woni tajcy „dostojni wujojo“, ale skerje naju bratřa. Kajke wjesele, hdyž Korla z kuču po nas přijědže! W tutej wulkej swójbje, ke kotrež hišće ćeta Hana, sotra naju maćerje, słušeše, běchmy jara rady. Kak zrudne by hewak džěćatstwo bjez nana bylo! Swjate dny a prózdniny hromadže přežiwichmy w Rakecach abo w Cokowje, hdžež běchu sej Wirthech w lěće 1926 wjetše kubto kupili.

Prěnje lěta wuknješe Paul – tak my jemu prajachmy – w dwurjadowniskej Stróžanskej šuli. Po krótkim wopyće gymnazijow we Wojerecach a Budyšinje, hdžež so jemu tak jara za Stróžu styskaše, wróci so do Budyšina, a to na Krajnostawski wučerski seminar. Wobšěrne kubtanje so jemu lubješe. Zajimowaše so za serbstwo, wobdžěli so na schadžowankach a bu tež sobustaw Maćicy Serbskeje. Po wuspěšnym pruwowanju dósta městno jako pomocny wučer w Zarěču. Bě rady wučer, ale chcyše so tola dale kublać. Tak so za studij germanistiki, slawistiki, filozofije a teologije w Lipsku a

pozdžišo w Berlinje rozsudži. Tam zezna wuznamneho slawistu profesora Vasmera. Zaběraše so bóle a bóle ze sorabistiku, a to wosebje z dialektami serbskeje řeče.

W semesterskich prózdninach, kotrež wón w Rakecach přežiwi – na to so ze sotru stajnje wjeselachmoj –, bě wón z kolesom abo małym motorskim po Łužicy po puću. Znaješe drje kóždu wjes hač k Błotam. Hromadžeše słowa nastupajo dom, domjacnosć, ratarstwo, ptački. Při tutym džěle jemu bratr Gerhard husto pomhaše. Naprawowane dialekty so potom do kartow zapisachu. Na přikład: č. 45: Handtuch – twelka, trěno, trěne, trěnišćo, t'alka, hantuch (wokoło Mužakowa), hantwal; č. 82: Der Maulwurf – knot, gnot, škrot, kšet, škret.

W cyłku bě to 91 kartow a ke kóždej komentar. Te džěto ze zajimom wobkedžbowach a zeznach tak serbskorěčny kraj. Pilneho wědomostneho džěla wuspěch bě promocija k doktorej filozofije. W lěće 1933 wuńdže přeni zwjazk „Beiträge zum sorbischen (wendischen) Sprachatlas“. Dolež jako Serb na uniwersiće městno k wučerju njedósta, wróci so wón 1934 do Łužicy a skutkowaše jako wučer w Malešecach, Klukšu a Budyšinku. Tež w Budyšinje podawaše wyšim šulerjam hornich rjadownjow fakultatiwnu serbšćinu. To wězo trajne městna njeběchu.

W lěće 1936 přesydlu so Paul Wirth z mandželskeje do Kleinmachnowa pola Berlina. Tam namaka městno jako wučer a mješe možnost, dale wědomostnje jako sobustaw akademije džělać. Po pilnym džěle wuda wón druhu zwjazk swojeje knihi.

Přebywajo hody 1938 we Łužicy jeho

Pawoł Wirth 1939

mandželska nahle ćežko schori a po zbožownym štyrilětnym mandželstwje zemrě. Na to wón w aprylu Berlin wopušći a poda so do Schneidemühla (džensa Piła) blisko pólskeje hranicy. Tam dósta na wučerskim wustawje městno jako docent. Ja džěch z nim a jeho dwulětnym synkom. W swojej njesměrnej zrudobje so wón do noweho powołanja a do dalšeho wědomostneho džěla zanuri. Zaběraše so pak tež

z pólskeje a ruskeje literaturu. Tam a sem mi swoje přetožki basnjow do serbšćiny abo němčiny přečita.

Pjeć kilometrow zdaleni wot pólskeje hranicy dožiwichmy přihoty na wójnu. Tehodla wopuščichmy srjedz awgusta město. Paul dojedže ze synkom k staršimaj njeboh mandželskeje do bliskosće města Kassel a ja wróci so domoj. Hižo kónc měsaca zwolachu jeho k wojakam, a to jako tołmačerja w lěhwje za pólskich a ruskich jatych. Kónc lěta 1942 dyrbeše na rańšu frontu. Štož tam dožiwi, jeho dušu njesměrnje počězowaše. K temu přińdže wulka starosć wo přichod synka, kotryž bě nětko pola nas w Rakecach. Stysknje čakachmy na jeho listy abo dowol. 1944 w Rumunskej zajaty, přińdže wón do lěhwa w Ruskej. Krótki postrow dóstachmy po zakónčenju wójny, ale w februaru 1947 dóńdže zrudna powěsć, zo bě Paul hižo 20. apryla 1946 tam w dalokej cuzbje, styskajo so za synkom a za domiznu, zemrě.

Mjeztym su so 60 lět minyle. Myslu na jeho krótkke žiwjenje poľne džěla a sonow, poľne bědy, zrudoby a tragiki. Džakownje spominam na zbožowne džěćatstwo z nim, ale tež čas jeho hłubokeje zrudoby a dušineje tyšnosće bě za mnje wažny.

Marka Herrmannowa

Wirthech burska swójba w Stróži 1916: staršej ze synami (wotlěwa) Korlu (pozdžišo bur w Cokowje), Paulom (pozdžišo wučer a řečespytnik) a Gerhardom (pozdžišo farar w Njeswaćidle a serbski superintendent)

W Rakecach 1927: Křižanec sotře Marthelka (pozdžišo dr. Cyžowa) a Marka (pozdžišo Herrmannowa) ze swojej ćetu Hanu Wirthec a wujomaj Paulom a Gerhardom Wirthom (wotlěwa)

Václav Ptáček 70 lět

We wjesce Bukovice w Broumovskim kraju w sewjernih Čechach je 9. julija woswjećit přecel Serbow Václav Ptáček swoje 70. narodniny. Wón a jeho mandželska Vlasta staj stawaj československeje cyrkwe. We wjesce Tis maja wosadny dom a fararja; je to wotnožka cyrkwe w Hronovje. Žeznal sym Václava na serbskich cyrkwinskih dnjach, na kotraž wón z lěta 1994 hromadže z fararjom Strádalom z Tisa, nětko bydlycym w Očelicach, jězdži. Lětsa bě to po wjele lětach přeni raz, zo wobaj njeběštaj mjez nami.

Narodźił je so Václav Ptáček we wosadnym domje w Tisu, hdžež je tež do šule zastupił. Po 1945 je swójba do Martinkowic cahnula a tam ratarila. Na gymnazij je jězdził do Broumova. Z 18 lětami je započal dželać na ratarskej šuli w Police nad Metuji a wosta tam 29 lět. Potom je 16 lět dołho hač k renće jako wodohospodar w tekstilnej fabrice dželał. Woženil je so hižo 20lětny z Vlastu, z kotrejž ma džowku Jitku. Džensa je 14lětna wnučka Maruška džedowu a wowcyny lubušku. W lěće 1961 je mto-

da swójba za staršeju kupila dodžeržany tykowy domček we wjesce Bukovice. Tón su počasu dospołnje přetwarili na masiwny dom, a dokelž běše mać mjeztym sama, je tež Václav ze swójbu do njeho začahnył.

Wospjet je mje Václav k sebi přeprosył. Tuž sym sej w septembru 2004 k njemu dojeł. Běchu to jara rjane dny, na kotraž rady wróćo myslu. Za kóždy dzeń měješe wón wobšěrny program přihotowany. Smy pućowali po horinach blišeje wokoliny a smy wopytali mjez druhim Ratibořice, kiž wopisuje Božena Němcová w swojim romanje „Babička“, a Hrádek u Nechanic, w kotrehož wokolinje wotmě so wažna bitwa prusko-rakuskeje wójny 1866.

Za swoju starobu je Václav hišće jara hibićiwu a džělaway. Wjele je ze swojim awtom po puću, wón rady fotografuje a so jara za stawizny zajimuje. Na łubi ma wobšěrny archiw, hdžež chowa nimo knihow tež techniske wěcy, kaž stare gramofony, tačele a radija. W přitwarku je sej zarjadował přikladnu džělarnju. Centralne tepenje za domske je sam instalował. Za nje sej

Václav Ptáček loni na serbskim cyrkwiskim dnu w Bukecach Foto: T. Malinkowa

kóždy lěto palne drjewo w lěsu džela.

Luby Václavje, přeju ti hišće wjele rjanych lět hromadže z twojeje mandželskeje a swójbu. Wostań strowy a wjesoły. Bóh njeh žohnuje twoje puće a twoje dželo.

Helmut Gros

Restawratorka Sigrun Freund z Dobruše při džele Foto: A. Sureck

W lěće 2004 so naša cyrkwe wotwonka wobnowi, wěža dósta nowu hawbu a třeci zwón. Wjac hač 280 000 eurow to tehdy plaćeše. Po tajkim wulkim napinanju za našu mału wosadu chcychmy něšto lět wočaknyć, prjedy hač so Boži dom wotnutřka ponowi. Po wotrězkach chcychmy to w běhu džesać lět zdokonjeć. Tak bě wotmyslene. Zańdžene lěto pak dyrbjachmy zwěsćić, zo je hrib w cyrkwinskih ławkach. Njezwosta ničo druge hač wšě ławki wutwaric a město drjewjaneho špundowanja klasć kamjentnu podłohu. Při tym storčichu dželaćerjo na zajimawostku. 40 centimetrov pod špundowanjom namakachu wulke granitowe platy a dwaj metraj dołhu rynu. Rownišćo to njebě. Archeologoj na to tukaja, zo běchu so tu 1813 cyrkwinske drohoćinki schowali. Na tutym městnje tehdy žane

W Budyšinskej cyrkwi so twari

ławki njeběchu. Najskerje steješe tam tehdy spowědny stoł, kotryž je džensa we wobsydstwje Budyškeho muzeja.

Přetwar změje tež lěpšiny za kemšerjow. Sedžo we ławkach budžeš nětko móc swojeje noze zrunać. Přidatnje k normalnemu tepenju změjemy na sedłach kontaktowe tepenje. Tute jenož tam wohrěwa, hdžež něchtó sedži.

Z małymi kročelimi su restawratoroj započeli w Přiwicichanskej patronatskej loži stare mólby wobnowjeć. Tež na cyrkwinskih ławkach so pod třomi worštami wolihoweje barby hišće wobrazy chowaja. Na

jednej łubi su hižo rjany wobraz profeta Hesekiela namakali a na jednym stołpje winowe lisćo a lětoličbu 1680. Barby su jara derje zdžeržane.

Budyšinska cyrkwe je drohoćinka, kiž ma so zdžeržeć. To žada sej wopory wot wosady. 72 000 eurow ma něčičše předewzaće plaćić. Dwě třeciny teho ma wosada zwjesć. Nadžijamy so, zo so nam to poradži. Wjeselimy so, zo nas Budissa AG při dželach tak derje podpěruje. W septembru chcemy w našej cyrkwi zaso kemše swjećić.

Kurt Latka

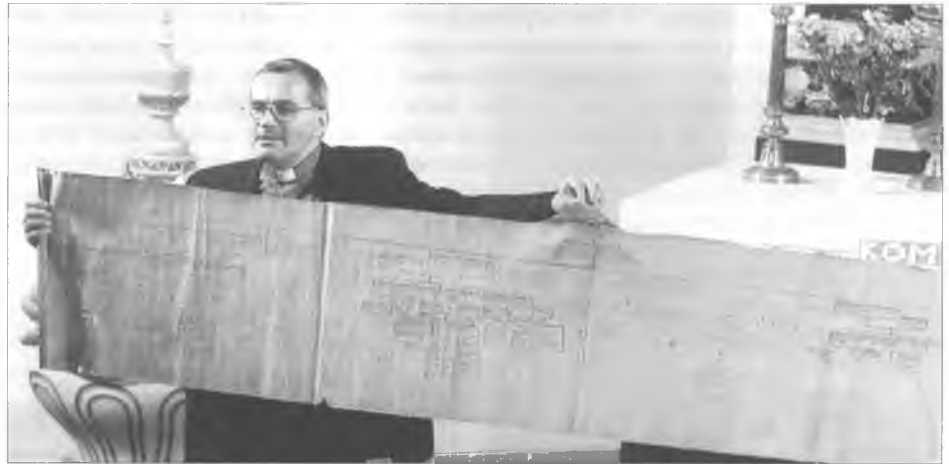

Nutřkowny napohlad Budyšinskeje cyrkwe za čas něčičich džetow: ławki su wutwarjene, podłoha je wobnowjena, na sewjerneje łubi a na stołpje pod nim namakachu so stare mólby a lětoličba 1680.

Serbow wěry přisporjerja wopominali

Kónc smažnika, 29. 6., před runje 300 lěta-
mi wumřě w Budestecach Michał Frencl,
kotrehož narowny kamjeń steji džensa
wobnowjeny w předrumnosći cyrkwe.
Skladnostnje róčnicy zeńdže so w Božim
domje na 70 ludźi, zo bychu na muža spo-
minali, kotryž přez lětdžesatki wuwieće
Serbam tak wažnjeje wosady postajowaše.

Zdypkom w 19.30 hodź. zaklinčachu
zynki byrglow. Hudźbnemu postrowej při-
zamkny so superintendent Malink z powi-
tanjom. Na to spěwaše so kěrluš „Ja z cyłej
dušu česć dam tebi“. Byrnjež jenož třecina
přitomnych Serbja byli, zaklinča spěw we
woběmaj rěčomaj jenak mócnje. Njebě
drje připad, zo jedna so wo misioniski kěr-
luš. Frencl wšak bě horliwy předar a dósta
přimjeno „Serbow wěry přisporjer“. Po
psalmje a čitanju z Lista na Hebrejskich
scěhowaše dalši misioniski kěrluš, w ko-
trymž rěka: „Ach, bježec słowu daj mjez
nami a swěćić wšudžom w čistej jasnosći.“
Wo tajki puć Božeho słowa do serbskich
wutrobow bě so Frencl lětdžesatki próco-
wał. Ale při wšěm duchownym zastojn-

Přednošowar Jan Malink prezentowaše na dolhej papjerjanej roli z 18. lětstotka rodopis Frencelec swójby.

stwje bě tež swěrný nan a mandželski.
Superintendent Malink předstaji jeho w pře-
nim džělu swojeho přednoška pod tutym –
swójbnym – aspektom. Skedźbni na česki
pochad Frencele a z toho rezultowace
wliwy na jeho rěč a narodny angažement.
Zadźiwany šukot wuwabi informacija, zo
bě Hana-Marja Donatec z Łupoje, z kotrejž
so Frencl 1652 woženi, jako njewjesta
hakle štyrnaće a poł lěta stara. Z njej spłó-
dži Frencl wjesotu šwitu džěćići, wo ko-
trychž sam basni: „Šěsć synow, šěsć džow-
kow: njej' to dar Boží? / Zo wšitke su žiwe,
wjětši je zboží.“ Hladajo na ličbu potomni-
kow w přenjeji generaciji móht so rozsahy
rodopis wočakować. A tajki rěčnik tež
prezentowaše – na dolhej papjerjanej roli
z 18. lětstotka.

Na to wustupi cyrkwinski chór. Jako
hudźbnje aktiwny džěl wosady tworješe
wón serbsce a němsce spěwajo dobry
přewod k druhemu džělej přednoška.
W nim zbliži superintendent Malink při-
tomnym skutkowanju Frencele za swoju
wosadu. Mjez druhim wuzběhny ponowje-
nje wołtarnišća a dupy. Wo poslednjeji na-
pisa Frencl předowanje, kotrejž je jako
wobšěrna dwurěčna kniha tež w čisću wu-
šla. Zajimawy bě připosłucharstwu dalši
wosud dupy. Tuta so 1807 z cyrkwe žubhi.

Wokoło 1900 so wo njej pisaše, zo steješe
tehdy w farskim haće. Wučahnywši ju z nje-
ho přepodachu starožitnostku Budyskemu
měšćanskemu muzej. Přeswědčiwje doku-
mentowaše přednošowar prócu Frencele tež
wo duchowno-dušiny natwar wosady.

Po dalšim wustupje chóra porěča Ma-
link wo narodnym skutkowanju w Běčicach
rodzeneho duchowneho. Při tym wuzběhny
jeho wojowanje wo čisć serbskich nabož-
nych knihow a jeho wustupowanje w zmy-
sle słowjanskeje wzajomnosće, njezabywa-
jo jeho swětně basnjenje. Hłowna zaslužba
Frencele je bjezdweła wudaće Noweho za-
konja w lěće 1706, kotryž sam w rukomaj
poměć jemu hižo spožčene njebě.

Wuwjedženjam přizamkny so znowa
chór, na čož porěča předsyda Maćicy Serb-
skeje Měrcin Völkel. Wón podšmórny, zo
bě Frencl w jedneji wosobje swědomity
dušepastyr, horliwy narodowc a wulki hu-
manistiski duch. Swoje mysle zakonči z próst-
wu, zo měto so w ruskich archiwach za do-
kumentami a knihami Frencele slědźić, ko-
trež bě tutón tehdysemu carjeji sposrědkował.

Po zhromadneji modlitwje a požohnowa-
nju zakonči so zarjadowanje za muža, bjez-
dweła hódneho wěčneho wopomnjeća,
z dostojnje wuspěwaneji narodneji hymnu.

Fabian Kaulfürst

**Budestečanski cyrkwinski chór pod nawo-
dom kantorki Dörte Riechen wobrubl swja-
točnosť z kěrlušemi w serbskej a němskej
rěči.** Foće: E. Sprigade

Serbske spěwy za dujerjow

Pozawnowe misionstwo ma w ewangelskej
cyrkwi dołhu tradiciju. Dujerjo pak njemě-
jachu dotal notowy material ze serbskimi
ludowymi spěwami. Tuž so hižo před lěta-
mi na Serbske ewangelske towarstwo
próstwa staji, zo by so towarstwo wo tajki
notowy material postarało. Pjatk, 23. juni-
ja, bě nětk tak daloko. Jednaćelka Ludo-
weho nakładnistwa Domowina, knjeni
Marka Maćijowa, přepoda přenjeji eksem-
plaraj zešiwka „Serbske spěwy za dujerjow“
kantoreji Michałskej wosady, knjezej

Dannyjei Schmidtej, a
předsyde Serbskeho
ewangelskeho towarstwa,
knjezej Měrcineji Wirthei.
Serbski superintendent Jan
Malink bě 19 spěwow, mjez
nimi dwaj kěrlušej fararja
Jana Kiliana, wubrať a kan-
tor Schmidt je sadźby skom-
ponował. Zešiwk je w Smo-
lerjec kniharni za 7,90
eurow na předań. Pozaw-

nowe chóry w našich serb-
skich ewangelskich wosa-
dach móžeja so tež pola
Serbskeho ewangelskeho
towarstwa naprašować.
Nadźijamy so, zo w přicho-
dže na cyrkwinski swje-
dženjach w našich wosa-
dach husto tež serbske spě-
wy zaklinča. Serbja we
wosadach měli swojich kanto-
row na nowy zešiwk skedźb-
nić a sej tež serbske spěwy
wot swojich dujerjow přeć.

Měrcin Wirth

Měli křescenjo zaso sabat swječić?

„Njedzeli so njedzěta!“ – Tak slyšimy přeco zaso w našich cyrkwjach. Ale čehodla so potom horce rozestajenja wo njedzelnišim džěle stajnje zaso jewja? Njemóže cyrkej swoje měnjenje jasnje dosć wopodstatnić a w towaršnosći přesadzić? Kak je porno temu móžno, zo w Israelu na sabaće nimale žane awta na dróhach njewuhladamy a zo wšitcy w čišinje wotpočuja? Što je rozděl mjez njedzeli a sabatom? Dskónčne wotmołwy njebudu a njemóžu w slědowacym nastawku poskićec, skerje chcyła čitarki a čitarjow pohnuwać k rozestajenju z teologiskim problemom.

Boris Schatz, *Sabatowe požohnowanje*

Wotpočink na sedmym dnju

Wšitcy znajemy přenju podawiznu biblije: stworjenje swěta. Wosebje w (zapado)křescánskej tradiciji so stworjenje swěta husto jenož jako šěsćdnjowski podawk widži: Bóh stwori zemju, rostliny, zwěrnu a čłowjekow wot pónđzele hač do soboty. Z tym bě wšitko hotowe a dokónčene.

Zo pak słuša k stworjenju swěta tež wotpočnjenje na sedmym dnju, so husto přewidzi: Čłowjek njeje króna a cil stwórbje – ale wotpočnjenje. Kak móžemy to potwjerdźić a kotre wusnutki ma tute dopóznać za naše žiwjenje?

Wot přenjeho do šesteho dnja je Bóh swoje stworjene wěcy a žiwochi požohnował. Posledni, to rěka sedmy dzeń, pak žohnuje a swjeći (1 Mójz 2,3)! Z tym so wažnosć dnja wuzběhuje. Boha njesměmy tuž jenož jako „Boha stworjenja“ widzeć, ale tež jako „Boha wotpočinka“. Za čłowjekow, kotřiž su k bójskej podobnosći stworjeni (1 Mójz 1,27), rěka to, zo njedyrbja njesprócniwje džětać, tworíc a robočić, ale zo maja tež, kaž Bóh, na wěstym dnju wotpočnyć.

Kotry dzeń pak je měnjeny? Naša nje-džela? Ně. Njebě to nje-džela, kotruž je Bóh swječić, ale sobota. Židowski kalender liči sobotu jako sedmy a posledni dzeń, a nic

njedzeli. W 1 Mójz 2,3 steji za zakónčenje Božeho stworjenja hebrejski werb „šbt“ („zakónčić“) a samo w našim serbskim słowje „sobota“ je so hebrejske „zakónčjenje“ zdžeržalo, štož widžimy na samsnych konsonantach „sbt“.

Swječić sabat abo swjaty dzeń?

Dalši tekst, kotryž so husto w argumentaciji cyrkwjow přeciwo njedzelnišemu džělu wužiwa, je džesać Božich kaznjow. Třeća kazń rěka po Lutherowym katechizmje: „Ty dyrbiš swjaty dzeń swječić.“ Hdyž pak hladamy do hebrejskeje biblije (2 Mójz 20,8–11; 5 Mójz 5,12–15), njestoji tam „swjaty dzeń“, ale „sabat“! Dyrbimy wonu třeću kaznju chutnje a posłownje (kaž wšitke druge) brać a sabat swječić? Abo tola radšo alegoriski woznam „swjateho dnja“ wuzběhnyć?

Wobhladajmy sej počah Jezusa k sabaťej: Tradicionelne je cyrkej Jezusowe přestupjenja na sabaće tak wužowala, zo je Jezus sabat wotstronił. To pak w bibliji nihdže njestoji. Snano wšak chcyše Jezus ze swojimi přestupjenjemi na mesianiski sabat pokazać, kiž je z nim přišoł a na kotrymž je wšitko hinak (Lk 4,16–21). Jezus potajkim njeje zwuraznił, zo dyrbi so sabat dospołnje wotstronić.

Hač do kónca pjateho lětstotka po Chrystusu su křescenjo we wjele kónčinach tuž wobaj dnjej, sabat a njedzeli, swječili. Hakle počasu, z rosćacym zdalowanjom wot židowstwa, so sabat wjace njeswjećeše.

Sabat – wotpočink Njedzela – nowy spočatk

Rěka to nětko za nas, zo dyrbimy zaso sabat swječić? Prjedy hač so tutemu prašenju wěnujemy, wobhladajmy sej skrótka hišće wuwice našeje njedzele. Njedzela bě a je tež hišće po židowskim a křescánskym ličenju přeni dzeń tydženja. Chrystus bě z rowa stanył: Nowy spočatk a žiwjenje běšćej datej. Na njedzeli je naš směr pohladnjenja tuž skerje dopředka, do přichoda. Porno temu so na sabaće na stworjenje swěta spomina, a směr pohladnjenja je skerje wróco, do zašłosće.

To rěka, zo njemóžemy sabatny měř a wotpočink, kaž je wón w bibliji zapisany, jednorje tak na njedzeli přenjesć, dokelž je teologiski woznam dnjow dospołnje hinaši.

Marc Chagall, *Mójzas přijimuje z Božej ruki tafl z džesać kaznjemi. W třećej kazni rěka, zo mamy sabat swječić.* Foće: archiw

Bjez wotpočinka njeje noweho spočatka

Što pak rěka to nětko za nas? Dyrbimy njedzeli zaso džětać a město teho sabat swječić? To drje njeby prawje bylo. Njedzeli mamy jako wosebity dzeń bjez džěta wobchowac, na kotrymž so nad zrowastanjenjom Chrystusa wjeselimo, Boha chwalamy a radosć noweho spočatka w swójbje abo z přecelemi žiwi smy.

Wědomje pak mamy sej być, zo njeje nowy spočatk bjez wotpočnjenja móžny. Kóždy čłowjek, zwěrino, haj, cyła přiroda a samo Bóh trjebaja wotpočink. Hač dyrbi to nětko runje na soboće być, drje njemóžemy jednorje tak postajić, ale na kóždy pad mamy sej wědomje časy wotpočinka předewzać, snano samo přez sabatowe lěto, w kotrymž wot wšedneho džěla a dnja wotpočujemy. Tež přiroda, wosebje wot bura wobdžětanje pola, trjebaja tutón sabatowy wotpočink. Naši prjedownicy to wědzachu a samo w bibliji so wo tym pisa.

Kóždy a kóždy z nas ma tuž nadawk, swójski puć mjez wotpočinkom sabata a radostnym nowym spočatkom njedzele namakać. Snano tež w našich cyrkwjach a wosadach raz wo sabaće a njedzeli rozmyslujemy a dobry puć, kiž woběmaj wotpowěduje, namakamy. **Jadwiga Malinček**

Štož chce so dale z tutej problematiku zaběrać, temu doporuču slědowace knihi a teksty:

Moltmann, J. (1985), *Gott in der Schöpfung. Ökologische Schöpfungstheologie*;

Barth, K. (1957), *Die Lehre von der Schöpfung: Kirchliche Dogmatik III/1*, 240-258;

Rosenzweig, F. (1988), *Der Stern der Erlösung*.

Njepisany kapitl w chronice

Serbske slědy w Dubčanskej wosadže lědma přeslědžene

Hišće džensa leži wón wšednje na wołtarju. Stajnje je wotewrjeny. Kóždy móže w nim serbski a paralelnje k temu němski tekst čitać. Nowy zakoań, do serbsčiny přeloženy wo Michała Frencela z Budestec a 1706 wot Michała Hartmanna w Žitawje čišćany, słuša k pokładam w Dubčanskej cyrkwi swj. Jurja.

Před 300 lětami je kniha jako dar sem přišla. Catharina von Gersdorf da ju tehdy wšěm serbskim ewangelskim wosadam w Hornjej Łužicy wudželeć. „17 wsow słušeše tehdy k našej wosadže“, praji chronist Erich Schulze. Dubc ma słowjanske korjenje. Na to pokazuje hižo wjesne mjeno. Hišće džensa rostu we wsy duby. Někotre z nich maja swoje wosebite mjeno. Na łukach steji Taborski dub, na nawsy Moltkowy dub a při kěrchowskej muri Lutherowy dub. Wjele ležownostnych mjenow je słowjanskeho pochada, na přikład ‚Brienteich‘ (Brězynski hat, wot brězy) abo ‚Luch‘ (bahno, wot bahnoweje łuki). Hišće džensa rěkaja w Dubcu někotre swójby Noatsch, Biele, Miethe, Mietho, Noack, Brunsch. Wjele wjac njeje znate wo słowjanskich korjenjach. „Wěmy jenož mało wo serbskej zaštosći. Ta je lědma přeslědžena“, praji Erich Schulze, kiž zběra jako předsyda cyrkwinskeho předstejičerstwa dokładnje a pilnje fakty wo stawiznach wosady. „Dotal njeje so ničto prawje prócować, za tym serbskim slědźić.“ Hač do lěta 1660 saha wosadny register wróćo. W nim je Erich Schulze tójšto serbskich mjenow našoľ.

Jako serbske plačachu w Dubčanskej wosadže hišće w 19. lěstotku wsy Stary Lubolń (Altliedel), Štyri Duby (Viereichen), Mocholc (Mocholz), Hora (Berg), Zamosty (Zweibrück) a Napadž (Nappatsch). Wobydlerjo chodžachu do Dubca kemši. „Po wšěm zdaću je farar stajnje dwoje kemše swječić – němske a serbske“, praji chronist.

Erich Schulze z Dubca – bywši krajny rada, synodala krajneje synody, předsyda cyrkwinskeho předstejičerstwa, wjesny chronist ...

Fota: A. Kirschke

Serbske su tež hustodosć předmjena w cyrkwinskih knihach. Čitać móžeš tu mjena kaž Ortha, Hilzia, Marocha, Hana, Matz, Jan a Jurij. Po lěće 1858 so wone pak dale a bóle zhubjachu. Tehdy, tak rozprawja Dubčanska wosadna chronika, bu šěš serbskich wsow z cyłkownje 381 dušemi do susodnje serbskeje Rychwałdskeje wosady wufarowane. „W Dubcu zasta serbske předowanje 1857, po tym zo běchu Dubc a bliše wsy nimale dospołnje přeněmčene“, pisa Arnošt Muka w swojej znatej „Statisticke Łužiskich Serbow“. W Dubcu, tak wón rozprawja, bě so „najskeršo w nowišim času“ 16 Serbow zasydlilo. Hančikec swójba rěčeše doma serbsce. Tež w druhich wsach zwěsći Muka jednotliwych Serbow, a to „w nawječornych wjac hač w narańšich“. Muka chwaleše němskeho fararja, kiž tehdy w Dubcu skutkowaše. Tutón farar bě „přećiwo

Wołtar w Dubčanskej cyrkwi

Serbam přećelnišo zmysleny hač tam a sem serbski w Serbach“. Z wosadneje chroniki zhonimy, zo rěkaše tehdyši farar Friedrich Gotthardt Hirche. Wón bě přeni rzyzy němski farar w Dubcu a skutkowaše tu wot 1858 do 1895.

Po Mukowej statistice bě w Dubcu w lěće 1884 dokładnje 20 Serbow a 1 097 Němcow žiwe. Tež w tehdyšich wosadnych wsach Nowy Lubolń (Neuliel), Delnje Brusy (Niederprauske), Hamoršć (Hammerstadt) a Lipa (Linda), Werda, Rěčicy (Rietschen) a w třoch dalšich wsach bydleše wjele wjac Němcow hač Serbow. Hinaša bě situacija we wufarowanych wsach. W Starym Lubolnju z Napadžu naliči Muka 126 Serbow a dwanaće Němcow. W Mocholcu bydleše 133 Serbow a sydom Němcow a w Štyrjoch Dubach ze Zamostami 120 Serbow a pjeć Němcow. Zajimawe je, zo so Mukowa

Na wołtarju Dubčanskeje cyrkwe ležitej stajnje dvě knize – němska biblija z lěta 1665 a němsko-serbski Nowy zakoań wot Michała Frencela z lěta 1706.

statistika z lěta 1884 jasnje rozeznawa wot oficialnych ličbow z lěta 1880. „Samo w namjeznych serbskich wsach Št. Dubach, Št. Lubolnju a Napadžu knježi mjez Serbami dobry wótčinski duch, kiž móht druhim namjeznych wsam z přikładom być“, pisaše Muka. Tež serbska drasta so tu nošeše. W Starym Lubolnju chodžachu wšitke žony w serbskich kapičkach. Ludowe wašnja běchu hišće hłuboko zakótwjene, kaž Muka rozprawja: „Na Mocholcu bě wokoło 1850 mudra žona ‚slepa Hana‘, kotraž chorych chorosće hoješe a za něšto kroškow wšelake zela předawaše. Wona bě jara wuwołana a mješe wulki přiwisk.“

Džensa w Dubcu a wokolinje lědma hišće něšto na serbske korjenje dopomina. „W diskusijach to žanu wulku rólu njehraje, dokaž ničto wjac serbskeho pochada njeje“, praji Erich Schulze. „Njeje tež tak, zo by so te serbske jako wulka hódnota a poklad wobhladowało.“ Poprawom, tak měni wón zamysleny, měto runje to kultura być – hordosć na herbstwo, hordosć na stawizniske korjenje. Maja drje w Dubcu domizniske towarstwo, ale tam so dotal přemało ze stawiznami zaběraja. To ma so bórze změnić. Erich Schulze chce młodych ludźi zapřijeć. Z česćownosću listuje wón w Frencelowym Nowym zakonju. Chribjet knihi je hižo krječki. 300 lět stara kniha by so dyrbała nuznje restawrować. Tež wo to chce so Erich Schulze starać: „Budu za nju knižne kmótristwo namjetować.“

Andreas Kirschke

Powěšće

Modele wotbagrowanych cyrkwjow w nowym wustajenišću w cyrkwi w Nowym Rogowje pola Baršća Foto: H. Adam

Nowy Rogow. Klětušemu dnjej wotbagrowanych wsow 11. junija wotewrě so w Božim domje w Nowym Rogowje cyrkwinski informaciski a zetkawanski centrum. Wustajeńca je zarjadowana w hornim poschodze cyrkwy a dopomina na 25 zničenych Božich domow a dvě na druhe městno přewjezenej cyrkwi we Łužiskim brunicowym rewěrje a na jich něhdyše wosady. Mjez druhim su tu widjeć z drjewa natwarjene modele wšitkich potrjechenych Božich domow. Fota, filmy a dalše časowe dokumenty rozprawa wo jich wosudze a wo dóńće ludźi, kiž dyrbjachu swoju domiznu wopušćić. Wustajeńca tež na to skedźbni, zo běchu mnozy wosadni wotbagrowanych wosadow Serbja.

Berlin. Pod napismom „Was gehen uns die Wenden an“ wozjewi braniborski ewangelski tydzenik „die Kirche“ w swojim wudaću wot 25. junija čitarski dopis fararja n. w. Klaus Lischewského z Wětošowa. Awtor wupraji tam mjenje, zo by braniborska cyrkej dyrbjala znajmjeńša poł farskeho městna za Serbow wutworić a plaćić. Dale wón kritizuje, zo njezarjaduje cyrkej ani jednu njezdělnišu kolektu

w swojich wosadach, kotrejež wunošk by so za serbske džěto přewostajit. Je skónčnje načasu, tak sej farar Lischewsky žada, zo braniborska cyrkej swoje dotalne nastajenje změní a Serbow financielnje podpěra.

Hodźij. Na dnju Pětra a Pawoła, 29. junija, podachu so šulerjo Hušćanskeje ewangelskeje srjedźneje šule z wosadnym fararjom Gerdom Freyjom a někotrymi wučerjemi pěši do Hodźija. Tam swjećachu w cyrkwi, kiž je po Pětrje a Pawole pomjenowana, z fararjom Freyjom a dalšimi duchownymi Božu službu. Podobny dzeń za Hušćanskich šulerjow bě so tež hižo loni 29. junija w Hodźiju wotmět.

Berlin/Lipsk/Budyšin. Před serbskim cyrkwiskim dnjom je so lětsa w němskich mediach wosebje wjele wo tutym podawku pisało. „Sächsische Zeitung“ a „die Kirche“ wozjewištej interview z předsydu SET Měrcinom Wirthom a „Sächsische Zeitung“ nimo teho interview ze sup. Janom Malinkom a přinošk wo fararju Wjaclawje Warichiusu a jeho přenjej hornjoserbskej knize. Tež sakska nowina „DER SONNTAG“ a internetowa strona sakskeje krajneje cyrkwy wozjewištej wobšěrnej přinoškaj wo ewangelskich Serbach a jich zeńdženju. Po cyrkwiskim dnju bě rozprawnistwo w serbskich a w němskich mediach tehoroje dosć wobšěrne.

Depsk. 2. julija, na njezděli serbskeho cyrkwinskeho dnja w Hodźiju, swjećeše nimale 50 kemšerjow z předarjom n. w. Jurom Frahnwom z Picnja w Depšćanskej cyrkwi delnjoserbske kemše. Po tym wotmě so hnydom w Božim domje tradicionelne kofejpiće.

Praha. Dnja 6. julija, na dnju róčnicy smjerće magistra Jana Husa, zarjadowa Českosłowaska husitska cyrkej w Betlehemskej kapale w Praskim Starym měsće wopomnjensku Božu službu. Wobdžělichu so wšitcy biskopja a wulka ličba duchownych. Zhromadźiznu postrowihu tež zastupnicy druhich cyrkwjow kaž tež ministerski předsyda J. Paroubek.

Dary

W juniju je so daritwo za Pomhaj Bóh 50 eurow, 30 eurow a 25 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před dwěsć lětami, 12.8.1806, narodži so farar **Hanzo Kózlik** w Lejnje pola Wojerec. Wón pochadžeše z burskeje swójby, jeho nan Juro Kózlik bě poľenk (poľkubler). Na gymnazij chodžeše do Budyšina, teologiju studowaše w Halle. 1835 sta so z archidiakonem (druhim fararjom) w Złym Komorowje. Tele zastojnstwo wukonješe 43 lět, doniž so 1878 na wuměnk njepoda – jako posledni serbski duchowny Złokomorowskeje wosady. 1887 wón w Złym Komorowje zemrě. Hanzo Kózlik bě dwójce ženjeny, po zdaću wobaj razaj ze Serbowku. Přnje mandželska bě pjekarska džowka z Wo-

jerec, druha burska džowka z Woškowa pola Stareje Darbnje. Jako wuměnk zastupi 1880 do Maćicy Serbskeje a wosta hač do smjerće z jeje sobustawom. Tehoroje jako wuměnk swjećeše w Złym Komorowje, hdžež mějachu po nim jenož hišće němskich duchownych, hišće chwilu serbske kemše. Arnošt Muka jeho na swojich pućowanjach po Łužicy rady wopytowaše a wažeše sej jeho jako „staruškeho swěrneho wotčinca“. Hanzo Kózlik bě słowjansce zmysleny a tutu zmyslenosć tež w swójby a zwonka njeje pěstowaše. Jeho syn Jan Kózlik (1840–1903) wupućowa w młodych lětach do Serbskeje, wobdžěli so na wuswobodźerskej wójnje Južnych Serbow přećiwu Turkam a džělaše potom jako wyši kralowski inženjer. Rěkaše tam Jan Kozlic a zemrě wysoko česćeny 63lětny w Serbskeje.

Přeprašujemy

- 06.08. 8. njezděla po swjatej Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěći (sup. Malink)
- 27.08. 11. njezděla po swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 03.09. 12. njezděla po swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěći (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

„Sprócniwe žně“ mjenowaše superintendent Gerhard Wirth tutón wobraz, kotryž je před lětdzesatkami něhdy na lužiskich honach fotografował. Foto: archiv PB

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadni zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiše: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

Přinoški a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud. Lětny abonement plaćić 8 €.